

ARNOLD
F. DELDERFIELD
VISOK JE ZID
SOFOKLEJ
KRALJ EDIP

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE

A. F. DELDERFIELD • VISOK JE ZID

igrajo

Christine Muir, ravnateljica liceja	Vera Kalanova
Beatrice Maynard, njena namestnica	Neda Sirknikova
Rachel Ames, tajnica	Nada Bavdaževa
Philip Seaton, pisatelj	Jože Kovačič
Richard Stabs, šolski svetovalec	France Trefalt
Grantova	Mija Janžekovičeva
Godfrey Pritchard	Mirko Cegnar
Michael	Laci Cigoj
Shirley	Anka Cigojeva
Barber, organist	Jože Zupan

sodelovali so

Prevod	Janko Moder
Režija	Peter Malec
Scena	Vladimir Rijavec
Scenska glasba	Marjan Vodopivec
Inspiciënt	Tone Dolinar
Šepetalka	Minka Šimenc
Lasuljarka	Vera Srakar
Razsvetljava	Stane Kropar
Odrski mojster	Janez Kotlovšek
Slikarska dela	Saša Kump
Tehnično vodstvo	Vladimir Štiglic

PREMIERA • KRANJ • 10. XI. 1956 CB 20. URI

*Visok je zid, težko ga je prelesti,
pomisli, kdo si: tu te čaka smrt.*

W. Shakespeare »Romeo in Julija«

*Veliko je silnega,
silnejše nič nego človek!*

Sopfokles »Antigona«

Ta čas, ko pišem spremno pismo doslej neznanemu avtorju nocojšnje igre za vstop na kranjske gledališke deske, odlagajo Delderfieldovi rojaki tovore bomb na egiptovska mesta. Beseda noče z jezika, pero se upira pisanju, tolikanj velike stvari se dogajajo ta čas na našem planetu, da ni čuda, če se je intimni svet Delderfieldove melodrame umaknil nekam na periferijo moje zavesti...

Neločljiva povezanost vsega človeštva z vsem, kar se dogaja krog nas, brani domišljiji, da bi se razživel tam, kjer bi se morala. Raje bi napisal vzpodbudno pismo egiptovskemu vojaku. To povsem naravno dejstvo pa nam spričo dogodkov, ki nas vznemirjajo zadnje čase, pove, da je Delderfield prišel med nas ob nepravem času. Vzdušju časa bi se neprimerno bolj prilegala Nezvalova moderna drama „Danes še zahaja sonce nad Atlantido“, ali Lacknerjeva ekspresionistična drama „Še bo sijalo sonce“, ki smo jo po vsej priliki malce prezgodaj postavili v program...

Arnold Frederick Delderfield je človek našega stoletja. Še danes živi nekje na Angleškem, kjer se je rodil l. 1912. Angleži, ki ga nemalo čislajo, ga poznajo kot romanopisca, novelista, pesnika in dramatika. Z dramo „Pogled na Worms“ je dosegel na otoku velik uspeh, saj je bila samo v Lodonu nad 2000 krat uprizorjena. Zato se ni treba čuditi, če je z nekaterimi deli prodril na ostale kontinente. Verjetno, da je delo „Visok je zid“ prodrlo najdalje in to iz povsem preprostega razloga, ker je tematika drame „Visok je zid“ privlačna in simpatična ter neprestano aktualna. Aktualna je bila, ko še ni bilo Arnolda Delderfielda in bo tako ostala, ko ga ne bo več med živimi.

Kdo se z veseljem ali trpko žalostjo v srcu ne spominja mladih dni, šolskih klopi ter prvih utripov zaljubljenega srca? Menda ni človeka na tem svetu, in za tako temo je kaj lahko dobiti občinstvo, ki bi se ob njegovem delu malone malce romantično ne naslajal, ko ob melodramatičnih pripeljajih obuja sam pri sebi svoje lastne spomine in mladostna doživetja. Očividno je tudi, da je Delderfield napisal to lirično zgodbo iz osebne

prizadetosti. tam nekje na začetku tridesetih let našega stoletja, saj se delu poznajo vse karakteristične poteze tega časa (Priestley, Goetz) in pa tudi dramaturška neuravnovešenost v komponiranju in notranji gradnji drame, kakor tudi v dialogu, ki je mestoma razvlečen.

Pa nič za to! Drama „Visoki je zid“ je kljub vsemu simpatično delo. Dogajanje, ki raste iz konflikta med predstavnicama dveh pedagoških naziranj, bolj in bolj postavlja pred gledalca problem skupne vzgoje — koedukacije — v naslednji dilemi: ali je pametneje po logiki predsodkov uničiti ljubezen dveh mladih ljudi in jo v kali zatreti, ali jo spremljati s potrpljivim razumevanjem, kakor potrpežljivo in z veseljem spremlja vrtnar pravkar prebujajočo se rožo. Čeprav v širšem smislu tako vprašanje v naši družbeni sredini vsaj teoretično ni več problematično, je vendar zanimivo, kako si rešitev takega, v bistvu pedagoškega vprašanja, predstavlja ravnateljica deklishega liceja v malem angleškem provincialnem mestecu Mellinghamu.

Res je, da je delo neprimerno bolj pomembno v okolju, kjer je bilo napisano. V puritanski Angliji imajo še danes ločene šole in moški, ki pride iz gimnazije, komaj ve, da so na svetu tudi ljudje drugega spola, medtem ko je dobro poučen o metodah kolonialnega zatiranja in veličini svojega imperija.

Ko smo tako kritično pogledali na našega avtorja, je prav, da povemo tudi tisto, kar daje delu posebno ceno. Avtor nas s svojim stališčem ali tendenco nikdar ne posiljuje in je zato etični učinek na gledalca prepričljiv. Igra prikazuje in narahlo nakazuje globoke duševne krize in njene posledice v mladih ljudeh. V dveh vzporednih, analitično zasnovanih usodah, ki vežeta štiri ljudi v skupen kontrapunkt, se nam razkrivajo vzroki in posledice dveh vzgojnih naziranj in metod. Razlika je samo v tem, da mlada Shirley in Michael šele skušata živeti, medtem ko ravnateljica liceja in njen nekdanji fant Philip podoživljata ob njima svojo lastno mladostno dramo, ki ju je razdružila.

Prav tako bi utegnila razdvojiti Shirley in Michaela, če ne bi bilo pedagoga — ravnateljice liceja, ki ve, kakšne

Alan Seeger (1888—1916) ameriški pesnik. Poznan najbolj po znameniti pesmi „Imel sem sestanek s smrtjo“.

posledice ima lahko nepravilni postopek, saj ga je sama občutila na lastni koži. Zato skuša preprečiti in popraviti napako, ki jo je napravila nekoč pri njej pred leti njena profesorica. Ta boj za mladost in spoštovanje vsega, kar je z njo v zvezi, jo spet navežeta na nekdanjega fanta, oba sta namreč ob „modernem“, takorekoč vsakdanjemu Romeu in Juliji doživela katarzo.

Najmočnejša je etična poanta dela. Ta bo spraševala vest nam vsem, ki smo odgovorni za zdravo rast mlade generacije in v tem je nesporno vrednost Delderfieldovega dela.

Rado Jan

TOVARIŠ MLADOST

Mi starejši ljudje radi mislimo, da se hoče mladina predvsem zabavati in da ji je to doseči glavni cilj. Veliko površnih zakonov kaže tako, toda nepristranski opazovalec bo opazil, da goji petnajst- do šestnajstletnik globoko v svoji notranjosti druge, vsega spoštovanja vredne želje. Prvi in morda najpogostejši vzrok njegovih težav je želja, da bi bil ljubljen, spoštovan in v svojem socialnem svetu uvaževan.

Kaj lahko stori pameten in potrpežljiv odrasel človek, da bi pomagal takim mladostnikom, ki bi se iz bioloških vzrokov radi iznebili vajeti?

Na pol še otroci, na pol že odrasli — stoje na pragu življenja, polni vizij in hrepenenja, da bi se uveljavili.

Ali je mogoče najti metodo, s pomočjo katere bi se našli z mladimi na isti ravni in uporabili posebnosti njihove starostne stopnje v prid našim medsebojnim odnosom?

„Cilj je tovarštvo“, pravi pisatelj Barie. Mladini kliče, naj to tovarštvo pogumno zahteva. Ali pa so jim ga starši in vzgojitelji zmožni dati? In kako naj to dosežejo?

Morda vodi do cilja zmožnost, da se vživimo v misli in čustva mladostnika. To je temelj za razumevanje sočloveka; druga značilnost je globoko spoštovanje človekove osebnosti, ne glede na starost in položaj — tretja pa je trdna vera v socialno vrednost naše kulture in tradicije.

J. Frenck — „Child Study“ — New York 1937

Sofoklej

KRALJ EDIP

tragedija
o usodnosti
človeškega
bivanja

Kralj Edip, je prva antična starogrška tragedija na deskah našega gledališča in prvo uprizorjeno antično delo v Kranju sploh. „Edip“ je bil stavljen že preteklo sezono v programski načrt, verjetno je tudi, da so naši predhodniki težili za tem, da ga uprizore! Ta težnja je razumljiva in nujna:

- ansambel mora spoznati specifične posebnosti antičnega stila,
- občinstvo naj zve in spozna, kam segajo temelji evropske gledališke kulture,

— učeči se mladini bomo s tem napravili veliko uslugo,
— in končno Sofoklejev „Kralj Edip“ je tako harmonična in v sebi zaključena umetnina, ki izpričuje še danes po ávatisoč štiristo letih, živo in pretresljivo ter „večno“ aktualno problematiko usodnosti áloveškega bivanja in spada po svojem značaju med vrhove evropske literature, áeprav je oblika, v kateri spoznavamo klasično izročilo, občutjem modernega áloveka že tuja in zastarela. Idejna formalna in vsebinska dognanost postavlja to delo z avtorjem vred ob Fidijino sliko, Saphino lirsko pesem, homerski spev in Aristotelov modroslovni genij.

Delo samo po sebi vzbuja vtis, kot da ga je gradil arhitekt Periklejeve dobe. Prebiraje „Edipa“ se álovek komaj zave, da so problemi posredovani s pomoájo mitiáno-bajeslovnega gradiva, ki ga je vsa grška tragična umetnost pobirala z bogato obložene mize Homerjeve in Heziodove.

Značaj neumrljivih umetnin je v tem, da ostanejo áive in sveže zaradi osrednjih vprašanj áloveškega bivanja malone nedoumljive.

Denis Diderot — osrednja osebnost med francoskimi enciklopedisti je, zapuščajoá predstavo Kralja Edipa v Parizu, izjavil približno takole: Edip je bil res památen fant. Áe mu je bilo reáeno, da bo ubil lastnega oáeta in poroáil lastno mater, bi se bil moral drážati náčela, da ne bo nikdar poroáil starejše áenske in ne ubil starejšega áloveka od sebe. Na ta nááin je mehaniáni materialist osemnajstega stoletja rezoniral pretresljivo usodo kralja Edipa. Priznal je, da ga je bilo groza in da mora na nek nááin najti izgovor, da se te groze znebi.

Antiána dramaturgija od Tespisa pa tja do novoatiške komedije z Menandrom tvori zakljuáen in neponovljiv krog, tako v dramaturško idejnem, kakor tehniáno izraznem smislu.

Kakor mogoáni stebri grškega templja, so glavna imena v zgradbi antiána starogrškega gledališáa: Aishil, Sofoklej, Evripid, in komediografi od starega Epiharma do Aristofana ter Menandra, ki s svojim delom postavlja most v latinsko komediografijo.

Aishil je še ves zaverovan v Olimp. Olimp je zanj resniána, njegovi junaki — bogovi in pólbogovi neposredno vladajo zemljanom. Sofokleja áe razjedata skepsa in

pesimizem, Evripid pa stoji že na povsem realnih tleh tako, da bi ga anahronistično lahko imenovali — modernega umetnika.

Ob Aishilu polis in polisna demokracija nastajata, s Sofoklejem doživita svoj višek, z Evripidom se polisna stavba s svojo uradno ideologijo — mitom začne podirati. Evripidu je mit samo še sredstvo za demonstracijo najbolj aktualnih sodobnih problemov. To do neke mere velja

Tračani zamaknjeno poslušajo Orfeja

tudi za Sofokleja, saj je tudi on izpovedal po mitični vsebini probleme svojega časa, dasi je tudi zanj Olimp s svojim božanskim aparatom še vedno realiteta.

Aishil je snovno še ves obtežen — njegova tragedija zveni kot lirski kantata mogočnih prometejskih strasti in kravavih zapletov. Sofoklej, oblikuje takega človeka, kakor naj bi bil, Evripid pa take, kakršni ljudje so — ali bolje rečeno, smo.

Meni osebno je zaradi prometejstva in upora najbolj simpatičen Aishil, čeprav je Sofoklej zdaleka bolj dognan in tudi odrsko učinkovit.

Možu, ki doživlja za Perikleja svoj akme (ustvarjalni vzpon), so ob rojstvu (496 p. n. š.) botrovale ljubeznive sojenice. Medtem, ko se je Evripid do konca svojih dni boril za priznanje javnosti in ga zadobil šele „onstran Haronovega broda“, je Sofoklej užival ves čas svojega plodovitega življenja — hvalo in priznanje. (Napisal 120 dram, ohranjenih je sedem, ostale pa so zgorele v Aleksandrinski knjižnici za Cezarjevega vdora v Egipt.) Osemindvajset let star je sprejel iz Aishilovih rok palmovo vejico, preživel je peloponeško bratomorno vojno in l. 406. p. n. š. zatisnil oči v prepričanju, da je domovina svobodna.

Urvanost njegove osebnosti, uglajenost in harmoničnost še danes diha iz njegove ostaline. Kralj Edip (prvič je bil uprizorjen okoli l. 425 p. n. š.) ni bil nagrajen s prvo nagrado, kar je dokaj čudno, če vzamemo v obzir, da je Aristotelu prav to delo služilo kot najidealnejši vzgled za tragedijo in je prav ob tem delu nastala njegova teorija tragedije. Znabiti arhontom ni bila vseč pesimistična tendenca, izvirajoča iz spoznanja, da je človek v boju z usodo trs v vetru, prepuščen Olimpu na milost in nemilost!?

Kultura, ki je postavila za merilo vseh stvari človeka, je lahko afirmirala zahtevo po poravnavi krivde. Edip osebno ni ničesar zakrivil in vendar mora trpeti tantalove muke. Vidi, pa je slep. In ko si iztakne oči, postane videc. Edip je mogočna postava osveščene in etično do kraja dosledne osebnosti, ki v strastnem iskanju resnice najde krivca v sebi samem in si sam naloži kazen. Hegel lepo formulira njegovo tragiko s tem, da je Edip porušil „red stvari“ — se pravi, grški red stvari in zato propade. Čeprav so v delu očitivne aluzije na Perikleja in njegov padeč (Sofoklej in veliki državnik sta bila prijatelja), je očitivno tudi to, da gre v realnem ozadju za konflikt med vse večjo osveščenostjo grškega človeka in preročiščem ter kasto, ki ima preročišče v rokah.

V vsakem izmed nas je nekaj edipovskega. Veliki dogodki zadnjih dni nas s strahom in sočutjem ob veliki tragediji, katere prvi stazimon nam je že znan, sami po sebi pripravljajo na doživetje Edipove tragike.

RADO JAN

Razgovor z mojstrom

Oni dan me je pot zanesla v klasični institut. Rad bi se bil pogovoril s prevajalcem Kralja Edipa — pravzaprav s posrednikom vseh staroklasičnih vrednot v slovenski kulturni krog, profesorjem Antonom Sovretom.

Kako ogromno delo je opravil ta mož za Slovence, se komaj zavedamo, saj štejeta samo Ilijada in Odiseja nad 60.000 verzov, potem pa prevodi iz grške lirike, (Sapfo, Anakreon, Pindar, Alkajos, Mimeros, Arhiloos, Teognis, Heziod i. dr.) mimo vse predsokratske filozofije, historiografije (Herodot, Plutarh) in filozofskih tekstov Platona, Lukrecija in Avguština do Librum viroborum obscurorum, Roterdamskega Hvalnice norosti, in zajetnega sintetičnega prikaza starogrške splošne in kulturne zgodovine v Starih Grkih in še in še.

Kakšno bogastvo misli, Krezove zaklade duha nam je posređoval v živem, danes že lahko rečemo sovretovsko klenem besedišču. In tako razmišljam, kaj vse smo od njega dobili v trajno last in si na tihem želim, da bi ućakal še ostale prevode iz grške tragiške zakladnice...

Na hodniku znani koraki. Poznal sem jih, saj sem njega dni z otroškim veseljem poslušal njegova predavanja iz klasičnih literarnih disciplin. Moje sporoćilo, da uprižarjamo Kralja Edipa v njegovem prevodu, ga je nemalo razveselilo, dasi tega ni naravnost pokazal, temveć zastavil besedo takole:

„Će bom še živ, bom ěez kaki dve leti izdal devetero grških tragedij: Ajshilovo tetralogijo Orestijo, Elektro, Antigono ter Edipa na Ko-

lonu, zraven teh pa še tri Evripidove tragedije: Bakhe, Medejo in Brat-ski spor.

Ko sem ga pravkar hotel povprašati, kaj trenutno prevaja, mi je kar sam potožil, kakšne muke ga tarejo ob prevajanju Lukrecijevega dela De rerum natura.

„Ko sem prevajal Homerja, se je zgodilo, da sem v enem samem dnevu prevedel 150 heksametrov, danes jih prevedem komaj petnajst. Predstavlajte si, kakšna muka je to, ěe zaradi enega samega verza vso noć bedim. Da, si mislim, tako prevaja pesnik — on znova ustvarja. Izmenjala sva še kratek pomenek ob nekaterih teoretićnih problemih in prišla nazaj k Edipu, in kakor se vsak pomenek o klasićni dramaturgiji nujno ustavi ob osrednjem estetskem problemu strahu in soćutju, sva na koncu tudi midva prijadrala na to vprašanje. Ko sem ga vprašal, kakšno stališće zastopa on — mimogrede sem mu omenil, kaj meni o tem evropski dramaturški shod v Berlinu — mi je zelo plastićno podprl moje lastno stališće:

„Priznali mi boste, da se tudi advokat, ki zagovarja lopova, boji, ěe bo pravdo izgubil. V našem primeru pa gre samo za visoko etićna bitja z visokimi cilji. Torej je jasno, da ta strah in soćutje lahko biva v srcu gledalca, ker se boji, da se bo tako visoko etićno bitje, kakor je na priliko kralj Edip, pogubilo.“ Teza in njen zagovor sta preprićljiva.

Pomudila sva se ob grški liriki (mimogrede sem ga povabil na naš većer). Zamisel, da postavimo pred občinstvo grške lirске pesnike, ga je seveć razveselila in domenila sva

Anton Tomaž Linhart: Ta veselji dan ali Matiček se ženi.
Premiera dne 10. oktobra 1956. Režija: Mirko Mahnič.
Scena: Milan Butina. Na sliki: Matiček Jože Pristov,
Nežika Anka Cigojeva

se, da ga popoldan obiščem na domu v Trdinovi ulici.

V tistem somraku njegove delovne sobe vlada mir. Mojster je že pri svojem delu. Pravkar se je njegov duh še sprehajal po brezmejnih skrivnostih Epikurovega učenca Lukrecija Kara in antični atomski viziji, že naslednji trenutek pa ves živahen, poln mladeniškega zanosa bere Saffine mehko pojoče, povsem moderna občutja vzbujajoče stihe. Različni ritmi staroklasičnih oblik spreletavajo ozračje, mojster je ves otrok in radoživ kakor Grk, čeprav mu je že nad sedemdeset let. Razmišljam: odkod ta svežina in ta neugnanost, ko me prekine zanosno: „Glejte, Teognisa sem prevedel še v sonetno obliko. Ravno toliko verzov ima kot sonet: „Slišal sem žerjava glas...“ Oložno hrepenenje pregnanca, ki ga je rodovska revolucija pognala z zemlje, toži prek morja v Helado,

„ker so trdih časov sila,
 prek morja me v svet pahnilo.“

Povsem sodobna problematika. Kako človeško občutena je vsaka beseda in kako mogočno odmevajo Sofoklejeve besede:

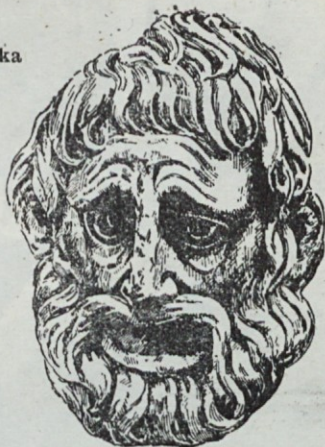
„Veliko je silnega, silnejše nič nego človek,“ to je Gorki — ne, to je božanski Sofoklej, božanski zato, ker je bil član tistega naroda, ki je imel tako človeške bogove.

Odhajam. Z mojstrom sva si segla v roke. Pri vratih tam zunaj sva postala.

„Veste, jaz obiram samo cvetove. Vsega ne morem opraviti sam. Deset bi nas moralo biti.“

„Nič zato, mojster, sem odgovoril, „bo pa delj dehtelo.“

Zunaj je potegnil jesenski veter in raznašal odpadlo listje. Mrzlo je bilo, pa sem vendar odhajal s toplino v srcu — antiška še vedno greje, zato, ker je bil človek merilo vsem stvarem. RADO JAN

Beleška

o grškem gledališču

Zaradi tega, ker občinstvo do danes še ni imelo prilike videti nobenega starogrškega dela, objavljamo v čisto kratkih potezah osnovne značilnosti grškega gledališča, da bi gledalcem omogočili podoživeti kolikor mogoče veličino te mogočne ustanove, ki s svojimi občečloveškimi vrednotami sega prav v naš čas. (Op. ured.)

S čudovitim zakladom grške antične zapuščine smo prevzeli tudi grško tragedijo. Zaradi oblikovne posebnosti te dramske zvrsti so znanstveniki razmišljali odkod izvira. Skrbna proučevanja in zapis o Aristotelovi poetiki nam dovolijo domnevo, da je predhodnik tragedije grški ditiramb.

Sinje helensko nebo in modro, povsod obdajajoče morje, sta navdihovala grško Muzo. S prebujajočo pomladjo se je pripeljalo veselo razposajeno božanstvo Dioniz. Ljudstvo je v omamni ekstazi častilo njegov prihod. Tako si je Dionizov kult priboril vstop v grško bogoslužje. Dionizu, spremljanemu s kozjenogimi demoni — satiri, so bili posvečeni kultni obredi, ki so bili v začetku brez reda in improvizirani, v 6. stoletju pa jih je Lezbijec Arion

prelil v ditiramb — slavospev Dionizu. Ker je ditiramb le zborna pesem, ki nima še dramskega elementa, dobi tega po uvedbi prvega igralca, ki začne zboru odgovarjati (dialog). Prvi ga je uvedel Tespis. Razvoj drame zahteva kmalu še drugega igralca pri Aishilu in tretjega pri Sofoklu.

Odkod delitev na tragedijo in komedijo? Razlage si pomagajo z dvojnimi: resno — razigranim Dionizovim značajem.

Gledališke predstave pa še vedno ostanejo sestavni del Dionizovega kulta. Velike Dionizove svečanosti so trajale šest dni. Prvi dan je bil svečani obhod z nošenjem Dionizovega kipa, drugi in tretji dan sta bila posvečena ditirambom lirskih zborov, zadnji trije pa dramskim igranjem.

Anton Tomaž Linhart: »Veseli dan«. Na sliki: Tonček — Nada Bavdaževa, Nežika — Anka Cigojeva

Za dramsko tekmovanje so morali pesniki predložiti tri tragedije, poznejši čas pa je, ker so tragedije vedno bolj in bolj izgubljale kulturni značaj, zahteval še tem tragedijam priložen satirski igrokaz. Svečanost je opravljal arhont, ki je izbrana dela izročil bogatim meščanom horegom. Ti so denarno vzdrževali prirediteljev. Protagoniste, (prve igralce) je določal arhont. V začetku so morali biti protagonisti pesniki sami, pozneje pa ne več.

Tragedije so se igrale v Dionizovem gaju na prostem. Ker so bile gledališke predstave redke, so morali gledališke prostore graditi za velike množice ljudi.

Slika Atenskega gledališča v začetnem razvoju: mestni trg, na katerem so improvizirano postavljene lesene tribune za gledalce. Zaradi

varnosti so pozneje lesene tribune nadomestili kameniti obronki Akropole. O gradnji starega grškega gledališča vemo le iz razprave rimskega arhitekta Vitruvija in starih grških najdenih ruševin.

Glavni del je sestavljala orkestra — velika okrogla, pozneje polokrogla plošča z Dionizovim oltarjem in dvema vhodoma za igralce in zbor.

Skena (oblačilnica) je bila prvotno neopazna za orkestro, sčasoma pa se dvigne in predstavlja nekakšno ozadje: pročelje hiše, dvorca. Sprednja, proti gledalcu obrnjena stena, se je imenovala proskenon na njem so bile razobešene slike — konvencionalna dekoracija.

Na vprašanje, kje so stali igralci, lahko odgovorimo le za poznejšo dobo, ko je bil nad orkestro že dvignjen prostor za igralce, ločene od zbora. Dörpfeld meni, da so v začetku z zborom vred nastopali na orkestri.

Prostor za gledalce je z lesenimi, pozneje pa kamenitim stopniščem v obliki podkve obkrožal orkestro.

Tehnika grških gledališč je bila sila preprosta. Igralci, oblečeni v dolge halje, so nosili tragično-groteskno-komične maske. Ker zaradi obsežnosti prostora mimika ni bila mogoča, so afekte dosegli z izrazitejšimi gestami in hojo na koturnih (hoduljah). Vsi igralci so zaradi kulturnega značaja prirediteljev uživali velik ugled. Ogromne množice gledalcev so z žilavo vztrajnostjo presedele po cel dan na predstavi, kar dokazuje, da je bil grški človek intimno povezan z mitom in da je bil s theatrom neločljivo povezan. Take zveze med igralci in občinstvom, kakor jo pozna antika, zapadno evropsko gledališče, razen ob misterijih, ni nikdar več doseglo.

Po različnih virih sestavila V. S.

Josef Kajetan Tyl

Praško gledališko poletje

Luči v naših gledališčih so že ugašale, tu in tam se je kdo preselil pod „vedro“ nebo letnih gledališč, jaz pa sem vsa zadihana hotela še v Pragi obiskat Talijane hrame.

Narodni divadlo, Tylově, Realističké, Smetanově, Armadni, Komorní in številna manjša odlična gledališča so vabila: odločitev pa je bila zelo težka. Ne samo želja po doživetjih in pieteta do češke gledališke tradicije — srkanje vsega kulturnega vzdušja „današnje zlate“ Prage me je zvalilo v vrlinec...

Minulo praško gledališko leto bi s kratkimi besedami lahko imenovali „jubilejno“ sezono.

V skupini jubilejev je gledališko javnost najprej osvežil oster dovtip

Shawove satire ob stoletnici njegovega rojstva. Moliereu dvajsetega stoletja so se oddolžila Pražani s spominskim večerom v Mestni čitalnici. (Bernard Shaw, ki baje rojstnih dni ni slavil, bi ga gotovo prepovedal.) Z odlomki Pygmaliona, „Hiše gospoda Sartorja“ in drugih del, so člani Narodnega divadla s sodelovanjem znanstvenih delavcev predstavili Pragi družbenega in literarnega kritika, politika, rompopisca in dramatika Bernarda Shawa. Divadlo satirij je sprejelo v program Shawovo starejšo komedijo Androkles in lev, ki sta ji sledili še obe zgoraj omenjeni deli.

Petdesletnici Ibsenove smrti se je Praga oddolžila z „Noro“. Gledališka javnost je bila z različnimi

študijami seznanjena o Ibsenu pri Čehih in prvem Ibsenovem delu, že 1885 igranem na češkem odru.

Jubilejne proslave stoletnice smrti češkega politika in kulturnega vodja revolucionarnega odpora štiridesetih in petdesetih let Karla Havlička-Borovskega so se skladno prelile v spomin Tylove 100-letnice smrti. Josef Kajetan Tyl — igralec, dramatik in dramaturg, ki je spremljal razvoj češkega gledališča v potujočih gledaliških skupinah in skromnih razmerah na prvem poklicnem odru (Stavovské divadlo), je osvežil češko dramatiko z ljudsko tematiko proti tedanjim skonstruiranim prevodom „češkega Kotzebua“ — Stěpánka. Ob letošnjem Tylovem festivalu so se v Prazi in Plznu, kjer je bil Tyl pokopan, predstavili spet: Palicová dcera (Paličeva hčerka) Strakonický dudak, Jan Hus, Jiříkovo videní (Jurčkove prikazni), Tvrdohlavá žena (Trmasta žena) itd. Kritikom, obsojajočim dotedanje nezadovoljivo zasnovane režije, se je pesnik češke himne in dramatik omenjenih del, predstavil v obnovljeni svežini in preprostosti.

Revija Ochotnické divadlo (Amatersko gledališče) sporoča, da se je Tylov „Strakonický dudak“ istočasno pojavil že v Pekingu. Jan Kopecký pa se v ilustrirani reviji Květy, hvali, kako se je „Dudak Svanda“ že naučil rusko (premiéra v Moskvi), poljsko, pravkar se uči nemščine in holgarščine. To je nov dokaz, da Tylovi Husi, Svande, Drahomíri, Kalafune in Dorotke žive in stopajo v svet, vedno zvesti svoji ljudski preprostosti. Tylovo delo je, posredovano v literarnih večerih, gledaliških ali televizijskih predstavah postalo glasnik humanizma, demokracije, ljubezni do naroda in človeka do človeka.

Zaradi aktualnosti in dovtipa je zanimivo Majakovskovo delo „Stenice“. Predstava v gledališču D 34 je s fantastično komedijo, ki

bi jo lahko bolj kot komedijo imenovali revijo, zasnovala režijski koncert: zasmeh meščanstva.

Komorno gledališče pa se je konec maja predstavilo s premiero Vachkove „Aferé“. Dramatik je s snovjo razkrinkal francoske razmere devetdesetih let devetnajstega stoletja v primeru nedolžno obsojenega kapitana Dreyfusa in njegovega zagovornika Emila Zolaja. Njegovo delo je sicer natančna, le preveč reportažno historična slika.

Realističké divadlo je z delom „Ženski zakon“ J. Gregora Tajovskega izpolnilo težko vrzel, ki je nastala po mnenju praških časopisov zaradi nerazumljivega zapostavljanja slovaške klasične dramatike. Zato je bilo to delo pozdravljeno z dvakratnim uspehom. Dramo je kot gost režiral narodni umetnik Borodáč. Tako je Praha ob Tajovskem začutila tipično slovaško humoristično, toplo ljudsko in socialno delo.

V podobno aktualistično: politično prebudno vsebino s problemom nepravilne družinske vzgoje, le bolj psihološko obarvano in poglobljeno s Freudovimi ugotovitvami psihoanalize, seže delo Rezačeve: Jana. Tudi ta drama se že od lanske jeseni izmenoma javlja na sporedih.

Več prahu so v strokovnem svetu dvignili Jarišovi „Inteligenti“. Osnovna misel: boj za vsakega človeka. Zdravnik kirurg mora operirati moža — ovaduha njegove žene, ki so jo usmrtili. Kritika, ki se sicer o idejnem svetu dela ni bila edina, je vendar prepričana, da je to delo mejnik nove češke dramatike, ki naj postavi na oder delujoče, misleče in čuteče ljudi, ne pa papirnata gesla preživelega aktivizma.

Ob Vítězslavu Nezvalu sem postala pozorna. Pesnik in dramatik, ki je pred vojno dosegel velik uspeh z dramatisacijo Manon, se poskusil z Loretko in dosegel

že velike pesniške stvaritve, je slavil v Narodnem in Tylovem divadlu uspeh ob delu „Dnes ješče zapadá slunce nad Atlantidu“. Kakor sem se veselila predstave, me je dvakrat razočarala sprememba programa in dela nisem videla. Zaradi izredne aktualnosti obravnavanega problema: obup človeštva nad grozečo nevarnostjo atomskega orožja, je delo izšlo tudi v založbi Československega pisovatelja. V presunljivih osebnih tragedijah lepe Kleito - Vladarjeve izvoljenke, ki ji atomski pepel pohabi lepi roki, uniči pa tudi vse človeštvo, le zaradi vladarjevega pohlepa po bogastvu in moči, izzvani strahoten vzklík:

„Danes še zahaja sonce nad Atlantido...!“ ki nehote vsili bralcu retorično vprašanje:

„In jutri...?“ Zastor pade.

Delo je postavljeno v antično okolje in močno idejno poantirano. Plastičen odmev današnje dobe!

Svojevrstno doživetje je bil obisk Čapkovega „Lupežnika“ (Razbojnika) v Tylovem divadlu. Mladi „razbojnik“, zdrav fant, je predstavniki češke predvojne mladine, ki se boril z meščansko okostjostjo. Simpatični mladi zanesenjak vpadel v egoistično zaprto meščansko družbo, ki ji povzroča silne težave. Ne samo, da hoče slepo zaverovanemu profesorju odtujiti hčerko, tudi mati, ki ji filisterstvo njenega moža že preseda, je kmaľu na hčerini strani. Družbeni kritik Čapek me je v tem delu in odlični uprizoritvi igralskega zbora popolnoma navdušil. Tolikva vedrost, toplina in revolucionarnost so izoblikovale čudovito lirično, vendar realistično komedijo!

V začetku sem napisala: Luči v gledališčih so že ugašale... Res, praške gledališke dvorane so se zaprle. Odmor? Ne! Življenje je šele oživeło — tokrat v prečudovitih praških vrtovih. V arhitek-

tonsko zelo bogatih: renesančnih, rokokojskih in baročnih parkih je zazvenela češka odrska beseda.

Valdštejnska zahrada — visoka italijanska renesansa s čudovitim letnim dvorcem v ozadju, je odmevala z Vrchlickega verzí: Soud láski (Ljubezensko sodišče). Z romantično poezijo Jaroslava Vrchlickega smo zapluli v Avignon 14. stoletja med trubadurje in sodnice ljubezni...

Približno šestdeset kilometrov je od Prage oddaljen Karlštejn. Krasna okolica ene najlepših čeških pokrajin je okrašena s starim, sedaj obnovljenim in kot muzej hranjenim gradom. Češki kraljin cesar Karel IV. se je bajle s svojimi državniki često umaknil pred ženskim svetom, da bi lahko opravljal nujne državne posle. A ljubezen ne pozna meja, pa se ti spomni mlada Karlova žena Eliška, da bi obiskala moža, četudi je bilo to strogo prepovedano. Jaroslav Vrchlický je v plemeniti komediji Noč na Karlštejnu, naslikal dogodke te noči, člani Narodnega divadla pa zoprvrstjo že osem let celo z dvema večernima predstavama obiskujejo ta grad in v originalnem preddvorju navdušuje o množice gledalcev. Delo, sicer pisano v prozi, zveni ob odlični akustiki prostornega grajskega dvorišča mehko kot pesem.

In Ledeburske terase v Pragi?

Sofoklejevi Elektri so izmenoma sledili razni literarni večeri: Večer renesančne lirike pod naslovom Moja Italija, večer F. Villona, ter srednjeveško delo Lancelot in Aleksandrina.

Čeprav vreme ni bilo najbolj naklonjeno, je bilo praško kulturno poletje zelo plodno, saj so bila doživetja Vrhlickega, Sofokleja, Gladkova (Večno mlada historija) med številnimi koncertnimi, literarnimi in pantomimičnimi večeri (večkrat tudi pod dežniki) nepozabna.

V. S.

GLEDALIŠKE VESTI

Gostovali smo

Dne 26. oktobra 1956 je naše gledališče z uspehom gostovalo v Kamniku z Linhartovo komedijo „Ta veseli dan ali Matiček se ženi“. Obo predstavi sta bili polno zasedeni in s strani občinstva toplo sprejeti. Uprava PG se v imenu delovnega zbora toplo zahvaljuje vodstvu DPD „Svoboda“ Kamnik, Svetu za kulturo in prosveto in tovarišu prof. Avgustu Lahu, ravnatelju gimnazije v Kamniku, ki so nam stali ob strani in nudili tovariško pomoč.

Gostovali bomo

Se v tem mesecu bo naše gledališče gostovalo z „Matičkom“ po Gorenjskem podeželju. To pot se bomo ustavili v Zabreznici, Kropi, Gorenji vasi in na Visokem. Natančna obvestila o naših gostovanjih bosta prinašala Radio in dnevno časopisje.

Nastavitve

Ob začetku meseca novembra je bil nastavljen na mesto inspicienta tovariš Franci Juvan. Naše občinstvo pozna tov. Juvana kot honorarnega sodelavca, ki je v pretekli sezoni z uspehom zaigral nekatere manjše vloge. Zelo dobro pa je kritička ocenila njegovega Popotnika v Cankarjevem „Pohujanju“.

Zahvala

Uprava Prešernovega gledališča, predvsem pa Uredništvo GL PG se toplo zahvalujeta številnim inšerentom, ki so omogočili z razumevatljajem in tovarišsko podporo v denarju nadaljnje redno izhajanje Gledališkega lista.

Obvestilo

Obiskovalce gledališča obveščamo, da bomo tudi v letošnji sezoni pripravili za mladino dvojje mladinskih del. Frana Milčinskega pravljico „gro pripravljamo za mesec december, „Nesrečni tolar“ Martine Bidovčeve pa bo namesto v decembru, kakor je bilo prvotno sporočeno, prišel na vrsto šele v februarju ali marcu.

Napoved

Naša prihodnja premiera bo sredi meseca decembra. To pot bo na sporedu Frana Milčinskega mladinska igra „Mogočni prstan“. Neposredno za tem pa bomo uprizorili Lizistrata, delo največjega mojstra staroantiške komedije, Aristofana. Delo so pred leti z velikim uspehom uprizarjali v MG v Ljubljani. Opozarjamo in pripominjamo že vnaprej, da bo delo nedoletni mladini nedostopno — vstop strogo zabranjen.

Gledališki list PG v Kranju - Predstavniki Lojze Gostiša

Odgovorni urednik Rado Jan

Ovitek je izdelal Saša Kump - Tiska tiskarna »Gorenjski tisk« v Kranju

Naklada 1000 izvodov - Rokopisi se ne vračajo - Telefon št. 355, 450

TISKANINA

Vam nudi
svoje priznane izdelke
v bombažnih in staničnih
tiskanih tkaninah v vseh
modnih barvah in desenh

Naše tkanine
so znane na domačem
in inozemskem tržišču
kot najkvalitetnejše po izdelavi
in trajnosti

Naročila izvršujemo točno in solidno

Telefon:
centrala 173,
komerciala 175

TOVARNA TISKANEGA BLAGA V KRANJU

Elita

**Trgovsko
podjetje**

KRANJ

Galanterija

Tekstil

Volna

Vam v svojih trgovinah
nudi galanterijsko,
tekstilno in drogerijsko blago
po vedno ugodnih cenah

**Drogerija
in
Komisijska**

22

Genjenim

odjemalcem

se priporočamo

z bogato

izbiro

blaga

Živila GROSISTIČNO
TRGOVSKO PODJETJE
KRANJ

Cene nizke! • Postrežba solidna

Obiščite nas v naših poslovalnicah:

Oprema Kranj-Titov trg 24 in Steklo Kranj-Titov trg 15

Trgovsko podjetje

OPREMA

Kranj

V naših poslovalnicah si lahko preskrbite:

- *potrebščine za gospodinjstvo*
- *steklo*
- *keramiko*
- *porcelan*
- *emajlirana posodo*
- *moška in ženska kolesa*
- *ter rezervne dele za iste*

Prav tako imamo stalno zalogo

- *smuči*
- *sank*
- *ter smučarskega okovja*

ISKRA tovarna elektrotehničnih in
finomehaničnih izdelkov

KRANJ - Slovenija

proizvaja in dobavlja

Vse vrste avtomatskih telefonskih central. / Telefonske aparate — avtomatske namizne. CB namizne, induktorske namizne, poljske prenosne, ter vse rezervne dele. / Električne ure in urne naprave. / Tonske kinoaparature za filme 35 mm in 16 mm. / Električne vrtalne stroje EVS 1 Ø 10 mm in EVS 3 Ø 32 mm. Električne merilne instrumente — električne števec; instrumente za vgraditev z vrtljivo tuljavo ali z vrtljivim železom — voltmetre, ampermetre, elektrodinamične vatmetre; prenosne instrumente za obrat — voltmetre, ampermetre, vatmetre, merilce ozemljitve, univerzalne instrumente, linijske ommetre, preizkuševalce akumulatorskih celic itd.; precizne laboratorijske instrumente — voltmetre, ampermetre z vrtljivo tuljavo, elektrodinamične vatmetre; instrumente za kontrolo toplote — termoelektrične pirometre; pribor za električne merilne instrumente — tokovne transformatorje, ločene shunte, predupore itd.; / Električni avtomobilski pribor — avtodinamo, napetostne regulatorje, starterje, vžigalne tuljave, dinamo in reflektorje za bicikle. / Selenske usmernike po naročilu. / Instalacijski material — paketna stikala, priključne sponke itd.

s svojimi poslovalnicami:

ELEKTROINSTALACIJE

ELEKTROMEHANIKA

RADIOTEHNIKA

FINOMEHANIKA

GALVANIZACIJA IN

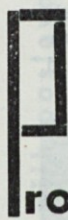
ŽELEZOSTRUGARSTVO

ELEKTROTEHNIČNO
PODJETJE
KRANJ

se priporoča svojim odjemalcem

Trgovsko podjetje „**MODA**“ - Kranj

Vam nudi ugodnosti pri nakupu: **CENA**
KAKOVOST
IŽBIRA
galanterijskega, manufakturnega in modnega blaga

- IZDELUJE VSE VRSTE ARHITEKTNIH,
- URBANISTIČNIH
- IN GRADBENO-INŽENIRSKIH
- PROGRAMOV,
- NACRTOV TER EKSPERTIJ.

Projektivno podjetje v Kranju

SLAŠČIČARNA IN KAVARNA

Kranj

Vam nudi vsakovrstne slaščice
in sicer torte, čokolado najboljše kvalitete,
sladoled, dalje pristno turško kavo,
kakor tudi vse vrste likerjev.

CENE ZMERNE!
POSTREŽBA TOČNA!

↓
INDUSTRIJA
B
BOMBAŽNIH
↓
IZDELKOV

Kranj

V PRIZNANI KVALITETI
IZDELUJEMO:
GRADEL ZA ŽIMNICE
ČRTAST DAMAST GRADEL
V VSEH BARVAH - BLAGO
ZA POSTELJNINO,
FLANELE, OXFORDE itd

»IBI« **Kranj**

TOVARNA ČEVLJEV

Alpina ŽIRI

Nudi svojim kupcem

prvovrstne izdelke

od smučarskih

pa do vseh vrst

športne obutve

Kupujte čevlje znamke

Alpina

ŽIRI

TRGOVSKO
PODJETJE

KURIVO

K R A N J

SE PRIPOROČA

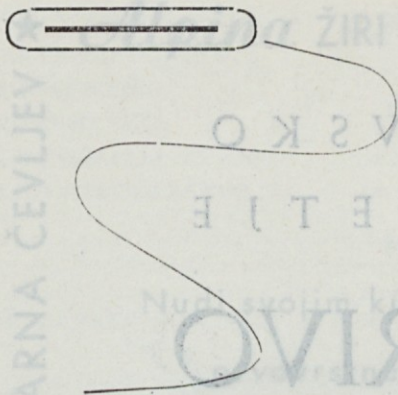
POTROŠNIKOM

Z A O D J E M

P R E M O G A

D R V, K O K S A

I N O G L J A

TRGOVSKO
PODJETJE
ZA
GORENJSKO
NA VELIKO

Kokra

KRANJI

MANUFAKTURA
GALANTERIJA
NA VELIKO

Priporočamo se za nakup!

Jelovica

MEDZADRUŽNI
LESNI
KOMBINAT

ŠKOFJA LOKA

TELEFON: 3-62 / BRZOJAVI: JELOVICA ŠK. LOKA
TEK. R.A.C. 611-T-378 PRI NB PODRUŽNICA KRANJ

PROIZVAJAMO:

Stavbno pohištvo
Sobno pohištvo
Lesno embalažo
Lesene montažne hišice
Furnirje vseih vrst
Vežane in panel plošče
Gradbene plošče »Jugolite«
in vse ostale lesne izdelke

★ PLETENINA KRANJ

INDUSTRIJA PLETENIN, ROKAVIG IN KONFEKCIJE

Telefon: 389 — Brzojavi: PLETENINA, Kranj

Zalaga vse trgovsko omrežje na celotnem
teritoriju Slovenije in ostale republike
z prvovrstno kvalitetnimi izdelki

»Za vse letne čase — Kaj Vam najbolj paše?»

*Lepe pletenine, strajce,
pidžame in rokavice
od PLETENINE naše!»*

Naša znamka:

Trikotna etiketa z kranjskim grbom
v obliki orla in enotnim napisom
PLETENINA Kranj

Delikatesa

TRGOVINA Z DELIKATESNIM
IN KOLONIALNIM BLAGOM
MAJSTROV TRG 1

Odpirta vsak dan od 6. do 22. ure

Buffet

odprt dnevno
od 6. do 22. ure

Bar Biser

odprt dnevno, razen
ponedeljka
od 20. do 4. ure

Po predstavi obiščite

„Biser“ bar, ples

Za obisk se priporoča

Delikatesa - Kranj

Kranj

SOFOKLEJ • KRALJ EDIP • TRAGEDIJA

igrajo

Edip	Jože Pristov
Kreon	Laci Cigoj
Jokasta	Mija Janžekovičeva
Teirezias	Mirko Cegnar
Duhovnik	Jože Kovačič
Sel iz Korinta	France Trefalt
Pastir	Jože Zupan
Služabnice	{ Nada Bavdaževa Anka Cigojeva Neda Sirknikova Berger Marjan Janez Fugina Jaka Gašperič Jardo Gogača Janez Grašič Franci Juvan Nace Reš Vladimir Stiglic Milan Vertovšek
Starci	{

Devet dečkov

Statisti

sodelovali so

Prevajalca {	Fran Albreht
	Anton Sovre
Režija	Mirko Mahnič
Scena	ing. arh. Viktor Molka
Scenska glasba	Marjan Vodopivec
Inspicent	Tone Dolinar
Šepetalka	Minka Simenc
Lasuljarka	Vera Srakar
Razsvetljava	Stane Kropar
Odrski mojster	Janez Kotlovšek
Tehnično vodstvo	Vladimir Stiglic

Sodeluje obrtniški pevski zbor „Enakost“
pod vodstvom profesorja Franca Grudna

PREMIERA • KRANJ • 16. XI. 1956 OB 20. URI

1091 - 0071

Jota Tristaf
 Jani Gial
 Mita Janškova
 Maja Čačar
 Jota Kovačič
 Franca Trštelj
 Jota Kovačič
 Maja Novak
 Anja Čiglav
 Maja Čiglav
 Franca Marjan
 Janja Kovačič
 Janja Kovačič
 Janja Kovačič
 Franca Kovačič
 Maja Kovačič
 Maja Kovačič
 Maja Kovačič

Jota Tristaf
 Jani Gial
 Mita Janškova
 Maja Čačar
 Jota Kovačič
 Franca Trštelj
 Jota Kovačič
 Maja Novak
 Anja Čiglav
 Maja Čiglav
 Franca Marjan
 Janja Kovačič
 Janja Kovačič
 Janja Kovačič
 Franca Kovačič
 Maja Kovačič
 Maja Kovačič
 Maja Kovačič

Fran Albreht
 Anja Čiglav
 Maja Čiglav
 Janja Kovačič
 Franca Kovačič
 Maja Kovačič
 Janja Kovačič
 Franca Kovačič
 Maja Kovačič
 Janja Kovačič
 Franca Kovačič
 Maja Kovačič
 Janja Kovačič
 Franca Kovačič
 Maja Kovačič
 Janja Kovačič
 Franca Kovačič
 Maja Kovačič
 Janja Kovačič

Fran Albreht
 Anja Čiglav
 Maja Čiglav
 Janja Kovačič
 Franca Kovačič
 Maja Kovačič
 Janja Kovačič
 Franca Kovačič
 Maja Kovačič
 Janja Kovačič
 Franca Kovačič
 Maja Kovačič
 Janja Kovačič
 Franca Kovačič
 Maja Kovačič
 Janja Kovačič
 Franca Kovačič
 Maja Kovačič
 Janja Kovačič

GLEDALIŠKI
 LIST
 PREŠERNOVEGA
 GLEDALIŠČA
 KRANJ

LETNIK VII.
 SEZONA

1956 - 1957